

Quins aucells crien a Mallorca?

Per **Toni Muñoz**
Dibuixos de **Xavier Canyelles**

Acaba de sortir publicada la que, durant els propers anys, serà una obra de referència sobre l'ornitologia a Mallorca: el nou **Atlas dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera**.

Els atlas d'aucells nidificants constitueixen valuosos estudis biogeogràfics que mostren sobre la representació gràfica d'un territori les àrees de nidificació de les diverses espècies ornítiques presents. Normalment es subdivideix el territori mitjançant una retícula (en el nostre cas de 5 x 5 quilòmetres), i a cada quadrat resultant s'hi indica el règim de nidificació (segura, probable o possible) de cada espècie. La informació proporcionada per aquests estudis resulta extremadament valuosa a l'hora de planificar i portar a terme una gestió mediambiental correcta, ja que moltes de les espècies estudiades requereixen unes condicions biotòpiques i ecològiques ben concretes. Constitueixen així uns excel·lents bioindicadors de la tipologia i la salut dels nostres ecosistemes. Per això, l'any 1997 el GOB publicà el primer **Atlas d'aucells nidificants de Mallorca i Cabrera**, que recollí informació del període 1982-1993.

Les poblacions d'aus són, però, bastant dinàmiques, i amb els anys en canvien les distribucions sobre el territori i fins i tot apareixen noves espècies (o en desapareixen). És per això que convé actualitzar periòdicament aquesta base informativa. Consegüentment, l'any 2003 es començà l'elaboració d'un nou atlas d'aus nidificants de Mallorca. Així, al llarg del període 2003-2007, i gràcies a la feina de molts ornitòlegs, s'han recollit més de 15.000 observacions de comportaments reproductius de 115 espècies diferents (109 autòctones i 6 exòtiques). Aproximadament un terç de les 352 espècies observades fins ara a Mallorca són reproductores.

La quantitat d'espècies localitzada no és homogènia arreu de l'illa. Hi destaquen sobretot els quadrats que comprenen zones humides (zones de s'Albufera, s'Albufereta, el Salobrar) que són les àrees amb més diversitat d'aus, que superen

les 60 espècies diferents. A l'altre extrem hi tindriem alguns quadrats litorals, que comprenen poca superfície terrestre i, per això, tenen un baix nombre d'espècies reproductores.

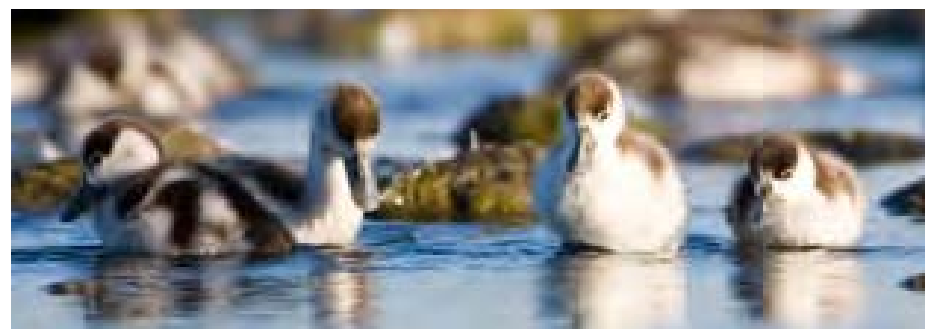
Pel que fa a les espècies més ben distribuïdes a Mallorca, podem citar el xoriguer (*Falco tinnunculus*), la mèrlera (*Turdus merula*) o el teulader (*Passer domesticus*), entre altres. El busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*), és l'espècie més estesa a Mallorca, present al 97% dels quadrats estudiats. Pel que fa a la distribució menys nombrosa, l'oronella coa-rogenca (*Hirundo daurica*), el rupit (*Erithacus rubecula*) o el bec d'alena (*Recurvirostra avosetta*) només s'han localitzat a un quadrat com a reproductores segures.

En relació amb l'atles anterior (1983-1993), s'han localitzat vint-i-una noves espècies nidificants, de les quals quatre són espècies exòtiques i/o introduïdes que probablement no passaran de reproductors accidentals. Són l'oca d'Egipte (*Alopochen aegyptiacus*), l'ànnera muda (*Cairina moschata*), l'ànnera canyella (*Tadorna ferruginea*) i el minà (*Acridot-*

heres tristis). Altres cinc són espècies amb reproducció accidental o, fins ara, molt escassa: la cetla blanca (*Anas querquedula*), la rosseta (*Marmaronetta angustirostris*), l'arpella cendrosa (*Circus pygargus*), l'oronella coa-rogenca (*Hirundo daurica*) i el rupit (*Erithacus rubecula*). Les altres deu espècies han format poblacions més o manco estables o fins i tot en creixement evident: el cullerot (*Anas clypeata*), el soterí gros (*Podiceps cristatus*), el toret (*Ardeola ralloides*), l'esplugabous (*Bubulcus ibis*), l'agró blanc (*Egretta garzetta*), la fotja banyuda (*Fulica cristata*), la llambrita (*Sterna hirundo*), el busqueret roig (*Sylvia undata*), la senyoreta (*Aegithalos caudatus*) i el gorrió barraquer (*Passer montanus*). Entre les espècies ja presents l'any 1993, destaca per la seva evolució territorial i demogràfica el cas de la tòrrora turca (*Streptopelia decaocto*), que ha passat de localitzar-se en només tres quadrats de 10x10 Km a ocupar ara pràcticament tota l'illa llevat d'algunes zones de muntanya. A l'altre costat, algunes espècies com la cotorra de pit gris (*Myiopsitta monachus*) i l'abellerol (*Merops apiaster*) presenten distribucions més

reduïdes per haver desaparegut d'algunes localitats. Finalment, tres espècies localitzades com a nidificants en el període 1982-1993 no s'han localitzat com a tals en el període 2003-2007: el falconet (*Falco subbuteo*), la gavina d'hivern (*Larus ridibundus*) i el vitrac barba-roig (*Saxicola rubetra*). En els tres casos eren espècies que s'havien reproduït de forma excepcional.

La realització d'aquest nou **Atlas** no hauria estat possible sense el suport econòmic de l'Obra Social "Sa Nostra", entitat a la qual sempre estarem agraïts.

Pollets d'ànnera blanca, *Tadorna tadorna*. Foto: Pere J. Garcias

Reietó
Regulus ignicapillus

Papamosques
Muscicapa striata

Es Busqueret se'n va de viatge

L'àrtic

Per **Josep Manchado**

Sota el sol de mitja nit, l'extrem més septentrional d'Europa ens brinda l'espectacle de milers d'aucells marins i de moltes espècies que no s'observen habitualment a la Mediterrània

Si algú es decideix a visitar la zona àrtica de Noruega, talment com vaig fer jo, que no esperi l'abundància faunística d'Holanda, d'Escòcia o d'altres llocs com la nostra Albufera. A l'àrtic, quan arribes a un llac, un prat o una zona inundada, no hi trobes desenes o centenars d'ocells, amb sort n'hi ha una parella: de vegades uns cignes, d'altres uns corriols, o una parella d'ànneres glacials o negres, però difícilment més d'una o dues parelles. Això aporta el valor afegit d'allò que és únic o difícil. Si arribes a un llac holandès i trobes mil parelles d'ànnera blanca no saps ni on mirar, però quan arribes a una llacuna àrtica i hi ha una parella d'escurafascons (*Phalaropus sp.*), no tens cap dubte, enfoques el telescopi i aquell petit tresor concentra tota la teva atenció durant molts minuts. A la següent, potser t'hi espera una parella de moretons d'ulls grocs (*Bucephala clangula*) o una d'ànnera fosca (*Melanitta fusca*), sempre així, d'una en una, sense altres distraccions. Per descomptat, això no serveix per a la mar. La mar aquí és molt rica en aliment i les aus marines en són abundants i hi formen grans grups.

A la primera part del viatge vaig anar des de Tromsø (a on vaig volar des de Palma) fins al Cap Nord, la punta més septentrional d'Europa. En el viatge cap al nord es van succeint els fiords i els collets que els separen, zones estepàries i molt fredes on viuen els samis (els "lapons" tot i que ells no

volen ser anomenats així). La ruta és molt transitada i hi "puja" gent en tot tipus de vehicles, des de bicicletes a potents motos i caravanes. Fins i tot hi ha gent que ho fa caminant i sempre et quedes amb el dubte de quin ha estat el seu punt de partida. És una gran peregrinació, on la motivació no és religiosa, sinó visitar un lloc amb un entorn com màgic on es veu el sol les 24 hores del dia i comprens l'esfericitat de la terra. Veure el sol a dos pams de l'horitzó a la mitjanit és una experiència única.

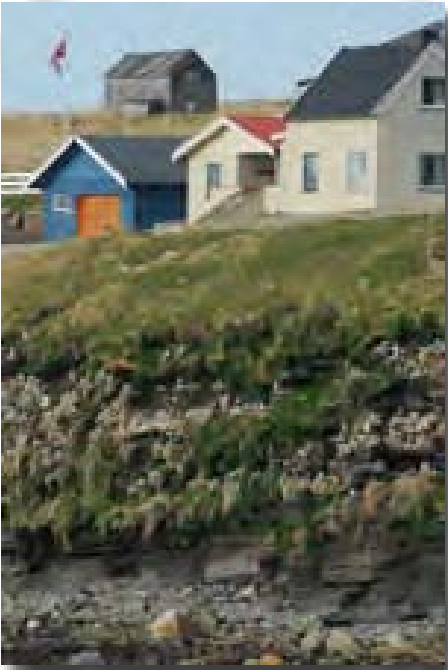
Però només deixar la ruta que porta al Cap Nord, el panorama canvia per complet:

desapareixen els petits hotels, els càmpings, la gent, els cotxes i es comença a percebre una estranya sensació, la sensació que tot és buit. No es veu ningú enlloc, es creuen pobles i pobles i no hi ha gent, la buidor és completa i no sé si això és perquè la gent arriba al juliol o perquè tot està definitivament abandonat.

La segona part del viatge em vaig concentrar a Varanger, una península d'uns 5.000km² a l'extrem nord de Noruega. Es tracta d'un lloc d'una riquesa ornitològica enorme. A l'oest té tot l'estuari del riu Tana amb immenses zones d'aiguamolls; al

Perdiu d'Escandinàvia
Lagopus lagopus

Colònia de cria de gavina de tres dits (*Rissa tridactyla*) a Ekkeroy

nord i a l'est alternen les puntes rocoses i els fiords, els petits caps són perfectes per veure la migració d'ocells àrtics, siberians i polars, tot i que si ara es fa difícil, per mor del fred, estar 10 minuts al far de Slettness, el més nòrdic del món a terra ferma, costa imaginar el que deu ser allò al febrer o març. Als fiords completament deshabitats hi vaig veure fins i tot un gall fer (*Tetrao urogallus*) pasturant amb la parella. El sud és un gran fiord orientat a l'est que serveix d'àrea d'hivernada i refugi a milers d'aus marines. Tot l'interior és un altiplà cobert de tundra, llacs i llacunes on no hi ha un sol poble i està únicament creuat per dues carreteres. Per desgràcia meva, a principis de juny estava completament cobert de neu i amb la major part dels llacs glaçats.

En els viatges al nord, no hi pot faltar mai una visita a algun *birdcliff*, els penya-segats marins on nien milers d'ocells marins (a Gjesvaer-Stappen diuen que n'hi crien 3 milions). A la zona hi ha dos dels millors *birdcliffs* d'Europa, el ja esmentat de Gjesvaer-Stappen, unes illes que es visiten en vaixell,

Pingdais
Alca Torda

sense poder baixar, tot i que la barca t'acosta a pocs metres de les parets i especialment el d'Ornoya, una petita illa a l'enfront, i molt a prop, de Vardo; en aquest cas, la barca et deixa i et ve a buscar a l'hora acordada, a més es pot dormir al far de l'illa per una quantitat raonable, i la passejada per l'illa és per no oblidar mai. Allà s'hi troben les habituals colònies d'èider (*Somateria mollissima*), cadafets (*Fratercula arctica*), pingdais (*Alca torda*), pingdais de bec fi (*Uria aalge*), gavines de tres dits (*Rissa tridactyla*), gavines atlàntiques (*Larus argentatus*), corb marins (*Phalacrocorax aristotelis*) i mascarells (*Morus bassanus*). També els habituals i solitaris pingdais d'ala blanca (*Cephus grylle*), sempre tímids i allunyats del renou i el desordre de les colònies, pescant a cales i racons més tranquils. Però a més, hi ha una colònia important de pingdais de Brunnik (*Uria lomvia*), sempre amb el niu al pitjor lloc i també hi trobam la titina gola-roja (*Anthus cervinus*).

Arribar a Hamingberg és, per sí mateix, una experiència de les que difícilment s'obliden. Des de Vardo hi ha uns 40 km, en els quals la carretera va entre l'àrtic a la dreta i unes espectaculars muntanyes de roca negra i aspecte volcànic a l'esquerra. Al final d'aquest paisatge "lunar", com ho descriuen les guies, s'hi troba Hamningberg, un petit poble de pescadors abandonat des de fa 50 anys, on vaig tenir l'ocasió d'assistir a un espectacle únic: sobre una gran platja de sorra fosca i brillant, les femelles de llambritja àrtica (*Sterna paradisea*) esperaven i cridaven; els mascles, a la mar, pescaven fent picats imponents i tornaven a la platja cada cert temps a oferir un peixet a la femella, que finalment acceptava aparellar-se; mentrestant, jo estava estirat a les dunes amb el telescopi, a mitjanit, sota una suau i gelada pluja, observant en silenci imatges vistes als documentals de National Geographic.

Les ànneres són escasses, almenys al juny, quan molts de llacs encara estan gelats. Són abundants les que viuen a la mar, on mai no falta menjar ni mai no es congela. A l'extrem nord, les ànneres peixateres grosses (*Mergus merganser*) són molt nombroses (en alguna platja n'hi havia milers); els

èiders comuns, molt habituals a qualsevol port o racó tranquil i més rars les ànneres peixateres (*Mergus serrator*). En els llacs d'interior hi ha molt pocs aucells. Quan n'hi ha, és només una parella: moretons com el buixot (*Aythya marila*) i el de capvermell (*Aythya ferina*); ànneres negres (*Melanitta nigra*), fosques (*Melanitta fusca*) i d'ulls grocs (*Bucephala clangula*) i la curiosa ànnera glacial (*Clangula hyemalis*), sempre als llocs més freds, als llacs mig gelats, espectacular amb la seva màscara facial i llarga coa. També a les aigües properes a la costa o a les llacunes més litorals es veuen, de tant en tant, les dues calàbries més comunes: la petita (*Gavia stellata*) i l'agulla (*Gavia arctica*).

Ja hem comentat que els èiders comuns són habituals, i es veuen des del primer moment, sempre en parelles i grups de parelles, presents a gairebé a tots els ports i cales. Però si l'èider és un dels ocells més comuns a la zona, és molt més rar a l'estiu l'èider real (*Somateria spectabilis*), ja que les seves colònies de cria són a Sibèria i a la zona només queden joves i molt pocs adults; a Ornoya són fàcils de veure grups

L'experiència de dormir a algun cap, davant de l'oceà, mirant directament al pol mentre el sol no s'amaga, és única

amb algun adult, fins i tot a l'estiu, cosa que no succeeix amb l'èider de Steller (*Polysticta stelleri*), sens dubte el més maco dels tres i també el més escàs a l'estiu. Només vaig poder veure'n un al port de Vadso; les hores d'espera varen ser moltes, però va valer la pena per l'espectacular plomatge d'aquest ocell.

Pel que fa als rapinyaires, gairebé es limiten a dues espècies: l'aligot calçat (*Buteo lagopus*), que per caçar es penja com el nostre xoriguer i, especialment, l'àguila marina (*Haliaeetus albicilla*), un ocell molt comú a tot l'àrtic i molt fàcil observar, aturat a les roques prop de la mar. Al juny, la majoria eren joves i subadults, però de vegades apareixen adults amb la seva coa blanca, tan cridanera. És un aucell enorme, de les dimensions d'un voltor negre, però de vol sorprenentment àgil i, malgrat ser tan abundants, cada cop que vas per la carretera i veus una parella a les roques, toca frenada (per sort mai hi ha ningú darrere) i acabes observant-la una bona estona, fins que s'aixeca i desapareix. No cansa mai.

A una zona tan marina com aquesta, les gavines sempre hi són presents. La gavina cendrosa (*Larus canus*) és la més ubiqua i la podem trobar només baixar de l'avió.

Àguila marina
Haliaeetus albicilla

Sovint es veuen niant al costat de les carreteres i als jardins de les cases. A la mar són comunes també les gavines atlàntiques i les més escasses són les gavines fosques (*Larus fuscus*) i els gavinots (*Larus marinus*). Molt més pelàgiques són les gavines de tres dits, que es veuen únicament a les colònies de cria, els ja esmentats birdscliffs, on crien en grups nombrosos i cridaners. Com a curiositat, a Ekkeroy (entre Vadso i Vardo) hi ha un birdscliff directament accessible a peu i les gavines de tres dits que ja no troben lloc al penyal principal han creat una subcolònia al mig del poble, a 3 metres per sota del carrer principal, de forma que la vista dels nius, polls i aus és perfecta. A la zona són habituals també gavines molt més nòrdiques, i gent més experta segur que en pot identificar diverses espècies més. Quasi sempre lligat a les zones de pesca de les gavines es veu el paràsit gros (*Stercorarius skua*) i el de coa ampla (*Stercorarius parasiticus*), mentre que, curiosament, el paràsit coallarg (*Stercorarius longicaudus*) es veu molt més sovint posat a roques prominents, a zones interiors allunyades de la mar.

Lògicament, les platges són el territori dels limícoles, mai en grans quantitats, però sempre presents: corriol de Temminck (*Calidris temminckii*), corriol becadell (*Limicola falcinellus*) o variant (*Calidris alpina*), camarroja (*Tringa totanus*), picaplatges gros (*Charadrius hiaticula*), fuell (*Pluvialis apricaria*), gira-pedres (*Arenaria interpres*), garsa de mar (*Haematopus ostralegus*), que tot i no ser l'au més nombrosa, és visible per tot arreu, valona (*Tringa glareola*), cegall (*Gallinago gallinago*), escurafllascó (*Phalaropus lobatus*), cegall de mosson coa-barrat (*Limosa lapponica*), alguns sobre les algues, altres a la sorra i molts als prats propers. Però si hi ha un ocell a la platja que crida l'atenció per sobre de la resta, és el desconegut batallaire (*Philomachus pugnax*), i dic desconegut perquè sembla un altre del que podem veure als hiverns a les Illes. Allà semblen galls de brega, el plomatge del coll i el cap és es-

Colònia de cria de mascarells (*Morus bassanus*)

Cadafets
Fratercula arctica

pectacular i el despleguen com si fossin les velles d'un vaixell. Els combats a la platja són continus i s'hi veuen implicats molts mascles amb diferents plomatges. Els cops se senten de lluny i estan tan absorts en la lluita que no es preocupen si t'hi acostes.

Tot i haver escoltat diversos cops el seu cant estrident, només vaig poder veure un exemplar de cada una de les dues espècies que més em varen reconfortar; els primers dies, tot just sortint del túnel submarí que porta al Cap Nord (212m sota el nivell de la mar) i enmig d'una colònia de cria de llambritja àrtica, hi havia un espectacular mascle de perdiu d'Escandinàvia (*Lagopus lagopus*), confiat, amb un plomatge nupcial preciós. Dies després, a prop de Berlevag i quasi a mitjanit, una perdiu blanca (*Lagopus mutus*) va creuar el camí i es va aturar a un metre de la vorera. No vaig haver de sortir del cotxe i vaig poder veure-la durant molts minuts. Sembla que són molt confiades i molt difícils de destriar-ne una de l'altra.

Ja de tornada a Tromsø, després d'onze intensos dies, arriba l'hora de fer balanç

i "passar comptes". Sens dubte, el viatge ha sobrepassat les millors expectatives i, encara que sigui a costa de dormir poc i fer jornades de 20 hores, he pogut veure la majoria d'espècies buscades, excepte quatre de les que més il·lusió fan a tothom que visita Lapònia i l'Àrtic: l'álosa banyuda (*Eremophila alpestris*), el mussol blanc (*Nyctea scandiaca*), el gamarús lapó (*Strix nebulosa*) i, sobretot, el grifó (*Falco rusticolus*). Cap dels quatre es va deixar veure i, probablement, justifiquin un futur viatge a l'àrtic a la seva recerca.

Per finalitzar, alguns consells per si algú es decideix a recórrer aquests inhòspits paratges. Si hagués d'aconsejar una època, seria la segona quinzena de juliol. Tot l'altiplà central de Varanger ja està sense neu i hi deu haver molts més prats, llacs i llacunes ocupats. Si el que interessa és veure ocells, s'ha de començar el viatge al més al nord possible, segurament Kirkenes i Vardo són els dos llocs ideals per passar uns dies a la zona de Varanger i també són molt prop de la zona de Pasvik i els boscos de Finlàndia; si el que es vol és, a més de veure ocells, fer turisme i arribar fins al Cap Nord, el més aconsellable és volar a Tromsø i des d'allà pujar cap al nord creuant els fiords, vivint com mica en mica van desapareixent els arbres fins arribar al regne de la tundra. Finalment, quant als serveis i l'oferta de la zona, al juny és gairebé tot tancat, no hi ha ningú enlloc, malgrat que alguns poblets tenen el senyal de llits o restaurant, no apareixen. Potser en la curtíssima temporada àrtica, al juliol i principis d'agost, hi ha més equipaments; abans i després d'aquests 40 dies de temporada alta, val més dur una bona provisió de menjar en el cotxe, tenda i sac de dormir i, per descomptat, la millor manera de viatjar per l'Àrtic és amb una autocaravana. Els avantatges d'aquesta manca de serveis són dos: per un costat, estalvies molt, perquè Noruega és un país caríssim i així no es pot gastar; i, per l'altre, l'experiència de dormir a algun cap davant de l'oceà, mirant directament al pol mentre el sol no s'amaga, és única. •